

Elisabet Apelmo

Sport and the Female Disabled Body
Routledge 2017

I den nyutkomna *Sport and the Female Disabled Body* skriver Elisabet Apelmo om unga kvinnors levda erfarenhet av en kropp som å ena sidan uppfattas som avvikande – kroppen med en fysisk funktionsnedsättning – och å andra sidan som presterande – den idrottande kroppen. Apelmo ställer frågorna: hur förhandlas subjektpositionerna avvikande och presterande? Vilka former för femininitet finns tillgängliga för dessa kvinnor? Vilka motståndsstrategier utvecklar de för att bemöta den marginalisering, stereotypisering och andregörande som de upplever i sin vardag?

Boken är till stora delar en vidareutveckling av Apelmos avhandling *Som vem som helst* (2013) och sammanläggning av artiklar publicerade i *Lamba Nordica* (2012), *Disability and Society* (2012) och *Sport and Society* (2012). *Sport and the Female Disabled Body* inleds med ett utförligt teori- och metodkapitel och därefter följer fyra tematiska kapitel som behandlar normalitetssträvan, erfarenheter av kroppen, teknik som en förlängning av kroppen, och idrott och genus. Risken med den här typen av sammanläggningar av tidigare arbeten är alltid att resultatet blir spretigt, men Apelmo lyckas väl med att hålla samman boken och guida läsaren genom studien.

Apelmos forskning bygger framförallt

på intervjuer och videodagböcker, men även en pilotstudie med deltagande observation från ett läger för funktionshindringsidrott. Intervjudelen består av tio intervjuer med unga idrottande kvinnor med funktionsnedsättning. Tre av intervjuerna fick låna en videokamera från Apelmo för att under två till tre månader spela in videodagböcker.

Teoretiskt använder Apelmo fenomenologin för att komma bort från en ”poststructuralist feminist theory tradition that separates sex from gender, and leaves biology to focus on women’s socially constructed subordination” (sid. 26). Med hjälp av de Beauvoir och Merleau-Ponty förstås kroppen som en av flera komponenter i människors situation. Den levda erfarenheten lyfts fram som det bästa sättet att förstå sociala strukturer. Men Apelmo tar också hjälp av Youngs förståelse av förtryck och Connells förståelse av genus. Denna form av eklektiska teoribygggen är givetvis varken ovanliga eller fel, men jag kan inte låta bli att fundera på vad som hade varit möjligt om teorierna fått mötas mer? För mig framstår Apelmos text ibland som att Young, Connell och de Beauvoir sitter bredvid varandra i en konferenssal och kommenterar Apelmos material utan att tala med varandra. Jag undrar också över frånvaron av cripteoretiken Alison Kafer vars kritik av den sociala modellens förståelse av kroppen som väsensskild från det sociala troligtvis hade kunnat hjälpa Apelmo i strävan att sätta kroppen i centrum för den analysen utan att falla tillbaka i en medicinsk förståelse. Detta hade kunnat tillföra ännu

mer åt de redan intressanta diskussionerna om feministisk forskning och kritiska funktionalitetsstudier.

Apelmo beskriver kvinnornas erfarenheter av andregörande dels genom infantilisering och dels genom att betraktas som duktiga ”*trots sin funktionsnedsättning*” (sid. 70). Kvinnorna berättar om erfarenheter av att utestängas, att pekats ut under idrottslektionerna i skolan, och om avsaknaden av idrottslag för kvinnor med funktionsnedsättningar. Kvinnorna är ofta hänvisade till könsblandade lag eller, mer precist, mansdominerade lag där de får delta på männens villkor. Flera av kvinnorna berättar om erfarenheter av sexuella trakasserier. En av kvinnorna berättar hur hon såg sin kropp som en utav många funktionsvariationer tills hon började skolan och blev mobbad för sin kropp och därmed socialt konstruerades som funktionshindrad elev.

Kroppen är samtidigt en källa till glädje och njutning genom idrottandet. I ett mycket intressant kapitel skriver Apelmo om hur teknik, som till exempel en rullstol, blir en förlängning av kroppen och möjliggör en subjektspostion som stark och presterande idrottare. Denna subjektspostion för dock med sig en svårighet att uttrycka smärta och negativa känslor kopplade till kroppen.

Centralt i kvinnornas berättelser är en strävan efter normalitet som både en del av och ett motstånd mot en avsexualisering som följer av att uppfattas som sitt funktionshinder och inget mer. Meningen ”jag är som alla andra” återkommer vid flera tillfällen. Apelmo beskriver hur flera

av kvinnorna framhäver normativ feminitet som ett sätt att göra motstånd mot samhällets avsexualisering av kroppar med funktionsnedsättning. Flera av kvinnorna beskriver hur de lätt kan få en pojkvän utan funktionsnedsättning. I likhet med tidigare forskning som visat förekomsten av en attraktionshierarki där den funktionsfullkomliga kroppen lyfts fram som den mest åtråvärda berättar kvinnorna i Apelmo bok om hur det är viktigt att framstå som (hetero)sexuell och attraktiv för den manliga såväl som för den funktionsfullkomliga blicken. Apelmo hävdar dock att könlösheten som tillskrivs kvinnorna är ett uttryck för att det inte finns utrymme för fler kategorier vid sidan av att ha en funktionsnedsättning. Utsattheten måste uppvägas med normalitet vilket gör att kvinnorna socialiseras in i vad Apelmo kallar för kompensatorisk vanlighet.

Det som intresserar mig mest med boken är det unika material Apelmo presenterar. Att Apelmo har lyckats få tillgång till detta material beror till stora delar på den metodologiska kreativiteten. Det ovanliga består i att Apelmo – som tidigare varit verksam som visuell konstnär – låtit några av kvinnorna spela in videodagböcker. Utöver att detta möjliggör för Apelmo att fånga kroppsspråk ger det även en möjlighet för ökad autonomi i studiedeltagarnas förhållande till forskaren. I det material som Apelmo presenterar är det tydligt att användandet av videodagböcker har berikat studien, inte minst ur ett emotionsperspektiv. Utdragen ur videodagböckerna är ofta mer känslöfyllda än intervjuicitaten. På så sätt kan Apelmos

arbete fungera både som en påminnelse om fördelarna med att öppna upp den samhällsvetenskapliga forskningen mot nya metoder och som ett exempel på hur den akademiska forskningen kan lära av andra kunskapsdomäner.

Boken har viktiga politiska implikationer. Apelmo medverkar till att förändra bilden av kvinnor med funktionsnedsättningar från svaga och passiva till agerande subjekt. Kvinnorna visar återkommande på motstånd mot strukturer som förminskar och passiviserar dem. Många av kvinnorna har försökt dra igång föreningar och idrottslag för bara kvinnor. Det framkommer tydligt att det finns ett stort värde av egna idrottsföreningar för att skapa en kollektiv identitet. Samtidigt är boken en viktig påminnelse om att det finns mycket kvar för samhället och idrottsrörelsen att göra för att säkerställa allas lika möjlighet att delta.

Mikael M Karlsson

Doktorand i genusvetenskap,
Lunds universitet